

Nie jest to naukowy komentarz wybranych miejsc z Pisma św., ale nie ulega wątpliwości, że książka Eichhorna jest wyrazem tych ogromnych zmian, jakie obserwujemy od lat kilkunastu w dziedzinie biblistyki nie tylko w obozie katolickim, ale i w protestantyzmie. Chodzi tu o ten ruch, który się nazywa ponownym odkryciem Biblii, „egzegezę duchową”, której tak śmiało domagał się od katolickich egzegetów Leon Bloy, a za nim Ch. Péguy i P. Claudel.

I jeszcze jedno. Od 150 lat wysiłał się protestancki racjonalizm biblijny, aby Biblię obedrzeć z nadprzyrodzoności, a Chrystusa — z bóstwa. Wprzęgnięto filologię, historię, archeologię, rozbudowano krytykę niższą (tekstu) i wyższą (historyczną i literacką), aby dowieść, że opisy biblijne to legendy. Wszystko to wali się dziś w gruzy. Biblistyka katolicka podjęła broń przeciwników i wykazała przy jej pomocy wyjątkową wartość Ksiąg Świętych i pod względem historycznym i teologicznym. Czy to oznacza kres ataków na Biblię jako Słowo Boże? Tego nie mówimy. Stwierdzamy tylko, że w obozie protestanckim spotykamy coraz więcej uczonych, którzy w swych dziełach wracają stopniowo na pozycje ortodoksji katolickiej. I książka Dra C. Eichhorna z umieszczonym na stronie wstępnej cytatem z Biblii niby dedykacją: „Panie, Słowo Twoje, jest wieczne, trwałe jako niebo” (Ps 118, 89) jest jeszcze jednym tego dowodem.

KS. J. STĘPIEŃ

1. Josef Fattinger, *In der Schule grosser Menschen. Der Katechismus in Zitaten*. 2 Aufl. Innsbruck 1953, Felizian Rauch, 8° ss. 808.
2. Josef Fattinger, *Göttliche Lebensgemeinschaft. Katholische Sakramentenlehre*. H. 1. *Licht und Kraft. Das Wesen und Wirken der Gnade*. H. 2. *Ein Wunderbad. Das Sakrament der Gotteskindschaft*. H. 3. *Der Rotterschlag, Das Sakrament des Apostelgentes*. (Eine Firmlehre). Innsbruck 1953, Felizian Rauch, 8° ss. 75, 64, 88.
3. Josef Fattinger, *Zwischen Taufstein und Grabstein. Aussprachen für sakramentale Weihstunden und Marksteine des Lebens*. Innsbruck 1955, Felizian Rauch, 16° ss. 147 1 nlb.

Książk Josef Fattinger (ur. 1892 r.) jest zasłużonym katechetą austriackim, pracującym długi czas w Linz, w Górnej Austrii, gdzie mieszka do chwili obecnej. Szczególnie znany jest on w swej ojczyźnie i poza nią jako autor świetnego zbioru przykładów pt. *Der Katechet erzählt*, który wyszedł drukiem po raz pierwszy w roku 1934 (Ried im Innkreis, ob. Oesterreich, Kathol. Pressverein). Pomyślany przede wszystkim jako pomoc dla katechetów przy nauczaniu religii, zbiór ten spotkał się z tak gorącym przyjęciem wśród ogółu duchowieństwa, że cały nakład w ciągu czterech tygodni został całkowicie wyczerpany. W porównaniu do dotychczas używanych zbiorów przykładów, zwłaszcza w stosunku do szeroko w Austrii rozpowszechnionego *Exempelbuch* Hermana Deutla, dzieło Fattingera odznacza się starannym doborem przykładów, nie wzbudzających zastrzeżeń w umysłach najbardziej krytycznych. Aby zrealizować liczne zamówienia firma nakładowa zmuszona była wydać je dwukrotnie jeszcze w tym samym roku oraz następnie jeszcze kilkakrotnie (1935, 1936, 1938 r.), przy czym autor dodał tom drugi, obejmujący przykłady najnowsze. Wkrótce ukazał się również drugi podobny zbiór przykładów Fattingera pt. *Predigt des Lebens*, wydany dwukrotnie (Innsbruck, Fel. Rauch 1 wyd. 1939, 2 wyd. 1940).

Zachęcony tym sukcesem Fattinger przystąpił do opracowania zbioru cytatów pt. *In der Schule grosser Menschen*, który w roku 1942 oddał do drukarni. Powodzenie tego nowego dzieła Fattingera było olbrzymie, zostało ono bowiem wyczerpane zanim opuściło drukarnię, gdyż księgarze doskonale zorientowani w zapotrzebowaniu na nie, już w czasie druku całkowicie je wykupili. Niestety, jeszcze przed rozprowadzeniem cały nakład, za wyjątkiem jednego egzemplarza, spłonął w czasie bombardowania. To drugie, off-setowe wydanie leksykonu z r. 1953, które przytaczamy na początku, jest więc właściwie pierwszym, jakie dochodzi do rąk czytelników.

Leksykon obejmuje przeszło 6000 cytatów i wypowiedzi około 1200 ludzi wybitnych w różnych dziedzinach. Są więc wypowiedzi ojców i pisarzy Kościoła, świętych, uczonych, myślicieli, mężów stanu, artystów, poetów etc. prawie wszystkich czasów i narodowości. Niesłychanie mało znajdujemy cytatów czy powiedzeń wyjętych z dzieł wybitnych Polaków odznaczających się nauką czy świętością życia lub wybitnych w jakiegokolwiek innej dziedzinie. W spisie autorów umieszczony jest tylko Kopernik, św. Stanisław Kostka, ks. Marian Morawski T.J.

Podobnie jak w zbiorze przykładów autor i tutaj zastosował układ rzeczowy. Opierając się na ujednoliconym dla wszystkich diecezji Austrii katechizmie wyróżnia on cztery główne części. I. Wiara i Skład Apostolski, II. Nadzieja i modlitwa, III. Miłość i przykazania, IV. Łaska i Sakramenty. Przed każdą grupą cytatów umieszczone jest odpowiednie pytanie katechizmu. Dla łatwiejszego korzystania wszystkie pytania są numerowane, przy czym pierwsza liczba oznacza liczbę pytania katechizmu austriackiego, druga natomiast, w nawiasie, kolejny numer pytania katechizmu niemieckiego, między nimi bowiem istnieje pewna rozbieżność numeracji. Na końcu dzieła od strony 793 do 796 załączony jest wykaz autorów cytatów wraz z krótkimi danymi biograficznymi.

Wartość tego zbioru polega na praktycznej jego użyteczności. Tak katecheta jak i kaznodzieja, czy kierownik katolickiej organizacji może wiele zeń skorzystać przy zebraniu materiałów do przemówień. Każdy kto samodzielnie opracowuje mowy czy kazania, wie z własnego doświadczenia, że kilka trafnych cytatów i myśli stanowi źródło zasilenia umysłu i wspaniały bodziec do własnej twórczej pracy. Jeśli wartość książki w dużej mierze ocenia się nie tylko według treści, ale według myśli, jakie one budzą, to taki właśnie skarbiec cytatów jest rzeczywiście nieoceniony. Dlatego jakkolwiek można by wytknąć autorowi pewne niedociągnięcia (np. zbyt ogólny sposób cytowania bez bliższego określenia źródła, skąd ten cytat pochodzi, brak alfabetycznego indeksu przedmiotowego), to te czy inne ewentualne zastrzeżenia nie mogą zaważyć ujemnie na ogólnej wartości dzieła, które już zdało egzamin, oddając cenne usługi w pracy katechetycznej i kaznodziej-skiej. Można więc je polecić wyrażając równocześnie żal, że podobnego zbioru cytatów nie posiada niestety nasze piśmiennictwo.

Pod tym względem szczególnie bogaci są Niemcy, którzy posiadają ogromną wprost ilość takich dzieł. (Zob. G. A. Z i ś c h k a, *Index lexicorum*, Wien 1959, oraz O. E. M o l l, *Sprichwörterbibliographie*, Frankfurt am Main 1958).

Z naszego piśmiennictwa możemy wymienić przykładowo kilka takich zbiorów myśli, wyjętych z dzieł naszych wybitnych pisarzy. Np. *Część mądrości ksiąg polskich* J. Radwańskiego (Kraków 1857), St. Wegnera pt. *Skarby rozumu i serca* (Poznań 1879), ks. J. Makłowicza *Myśli wybrane z dzieł J. Słowackiego* (Kołomyja 1911), ks. D. Bączkowskiego *Myśli z dzieł H. Sienkiewicza* (Kijów 1916). Obszerniejsze dzieło z wybranych myśli H. Sienkiewicza wydał

również Wł. Kucharski (Lwów 1926). Cennym zbiorkiem są *Myśli wybrane wygłoszone przed mikrofonem polskiego radia*, które zebrał i wydał później Artur Górski (wyd. 3 powiększone Warszawa b. r. po 1934). W roku 1936 w Katowicach wydał pracę ks. Adam Hendrychowski pt. *Auxilium dla mówców i działaczy społecznych. Myśli przedniejszych autorów*. Na szczególniejszą uwagę zasługuje wspomniane już dziełko *Złote myśli Juliusza Słowackiego* wybrane przez ks. Makłowicza, on bowiem wychodząc z założenia, że najpraktyczniejszym układem do popularyzowania religijnych i moralnych aforyzmów wielkich ludzi jest układ katechizmowy, podobnie jak Fattinger w takim właśnie porządku grupuje cytaty z dzieł Słowackiego. Niestety, te przykładowo wymienione wydawnictwa skromne pod względem zakresu i zasięgu są już dawno wyczerpane, a niektóre z nich stanowią prawdziwą rzadkość bibliograficzną. Tym więc większa istnieje potrzeba opracowania i wydania obszernego słownika cytatów.

J. Fattinger jest znany również jako autor serii popularnonaukowych opracowań z zakresu dogmatyki i etyki katolickiej. Pierwsza z tej serii *Katholische Laiendogmatik* obejmuje cztery zeszyty (1. *Dein Hochziel. Die Bestimmung der Menschen*. 2. *Das Auge der Seele. Der Glaube und seine Quellen*, 3. *Grosser Gott, wir loben Dich. (Gott und seine Eigenschaften)*, 4. *Gibt es einen Gott*, Frankfurt a. M. St. Michael-Verlag, 1947.²

Druga seria *Katholische Sittenlehre* obejmuje również cztery zeszyty (1. *Goldene Fesseln. Das geschriebene und ungeschriebene Gesetz Gottes*. 2. *Viergespann/der Seele. Der Glaube und sein Leben*. 3. *Gelobt sei Jesus Christus! Von der christlichen Umgangssprache*. 4. *Welttag der Seele. Heiligung und Entheiligung der Gottestage*). Frankfurt a. M. 1950 Borkmaier.

Nowa seria pt. *Göttliche Lebensgemeinschaft* jest kontynuacją prac popularyzacyjnych Fattingera i podobnie jak dwie poprzednie stanowi nie tylko cenną lekturę dla szerszych kół katolickich, ale także służyć może jako duża pomoc dla katechety i kaznodziei. Dzięki bardzo przystępnemu opracowaniu, dużej ilości trafnych przykładów i nowoczesnemu ujęciu prawd wiary i obyczajów, te prace Fattingera są chętnie czytane i wykorzystywane przez naszych kaznodziejów, zwłaszcza prowadzących misje ludowe. Tłumaczenia na prawach rękopisu i przeróbki Fattingera w maszynopisach kursują między kaznodziejami i misjonarzami, a niektórzy zwą go „austriackim Tothem”.

Praktycznym wykorzystaniem dla celów kaznodziejskich serii *Göttliche Gemeinschaft* jest mała broszura Fattingera zatytułowana *Zwischen Taufstein und Grabstein*. Obejmuje ona 24 przemówień z okazji udzielania świętych sakramentów. Brak tylko przemówień na Święcenia Kapłańskie i Ostatnie Namaszczenie. Do tych przemówień o sakramentach jest dołączone pięć mów pogrzebowych. Wszystkie cechuje prostota i nowoczesne ujęcie. Pod względem techniki wydawniczej w wydaniu tej małej książeczki wprowadzono pewną nowość, mianowicie zastosowano przy wszystkich kartach perforację, tak by można było je łatwo wyjąć i używać jak swego rodzaju załączników do rytuału. W obrębie tekstu przemówień poszczególne części są numerowane, tak dla przejrzystości jak i możliwości ich skracania. Te praktyczne ułatwienia wprowadzono na ogólne życzenie kapłanów, którzy wysoko ceniąc pisma Fattingera chętnie posługują się jego pracami.

O. R. GUSTAW

Guerre R. et Zinty M., *Des Prêtres pour la Jeunesse Ouvrière*. Paris 1956, Les Editions Ouvrières, s. 136 + 6 nlb.

Książka jest równocześnie apelem, manifestem i podręcznikiem dla kapelanów J. O. C. (*Jeunesse Ouvrière Catholique*). Jest zredagowana w sposób ciekawy i oryginalny. Oryginalność jej polega przede wszystkim na tym, że składa się ona niemal w całości z listów, notatek i wypowiedzi kapelanów pracujących aktualnie wśród młodzieży. Dzięki temu zbliża ona czytelnika do terenu, ustawia go w życiu. Ponadto ma ona wartość dokumentarną. Jako podręcznik książka wprowadza w jocistowską tzw. pedagogikę czynu i jest zredagowana według zasad tej pedagogiki. Sam jej układ odpowiada trzem znanym hasłom J. O. C., będącym streszczeniem metody wychowawczej tej organizacji: *VOIR - JUGER - AGIR*. W pierwszej części, odpowiadającej hasłu *voir*, autorowie wskazują na tle listów aktywnych kapelanów, w jaki sposób należy poznawać życie młodzieży robotniczej. W drugiej *juger* uczą na tle notatek kapelanów terenowych, jak odkrywać wartości chrześcijańskie w życiu tej młodzieży i ukazują znaczenie pracy w J. O. C. dla życia kapłańskiego. W trzeciej *agir*, ciągle w oparciu o materiał zebrany w terenie, podają